

Hennes ansikte var uppsvullet av gråt

Jan Lindberg

Den brutala verkligheten i ett autentiskt fall av kvinnomisshandel beskrivs i nedanstående artikel av Jan Lindberg, rättsläkare vid rättsläkarstationen i Stockholm.

Hennes ansikte var uppsvullet av gråten och ögonvitorna rödflammiga där hon satt framför mig i sin stol på polisstationen. Från andedräkten kunde jag känna en doft av alkohol och jag kunde se hur hennes händer darrade. Hon flyttade oroligt på benen och hade svårt att sitta stilla.

– Den här gången skall han inte komma undan. Nu har han gått för långt. Under nästan hela vårt 10-åriga äktenskap har han då och då hotat mig och många gånger slagit mig. Ja, vi två har ju tidigare träffats flera gånger, så du bör ju veta hur jag har sett ut. Han har alltid lovat bot och bättring och verkligen hållit detta löfte en kortare tid. Men när spriten åter kom in i bilden började bråken. Han slog mig på olika sätt och jag tyckte att det blev värre och värre för varje gång.

Det var inte första gången som jag mötte denna späda kvinna. Alltid hade det varit på polisstationen eller på sjukhusets akutavdelning och alltid i samband med att hon anmält att hon utsatts för misshandel och hot från sin man. Nu var hon åter här

och med samma bestämda avsikt som sista gången att nu skulle det verkligen få vara nog.

Så hade hon alltså sagt även tidigare. Men alltid några dagar efter anmälan hade hon åter kommit in på polisstationen och där sökt upp utredningsmannen för att tala om att hon inte ville stå fast vid sin anmälan om att maken skulle ha misshandlat henne. Hon ville inte medverka till att mannen fördes inför domstol och kanske dömdes till ett kännbart straff. Berättelsen var ändrad. Det rörde sig inte längre om misshandel utan det var hon själv som genom slarv kommit att ramla eller på annat sätt skada sig.

Hennes nya berättelse stämde inte med skadebilderna som jag fick fram vid undersökningarna. Trots detta förnekade hon misshandel och vidhöll att hon råkat ut för olyckshändelse. Mannen å sin sida hade hela tiden förfäktat att det rörde sig om en olycka och bestämt förnekat att han slagit henne. Slutet blev att åklagaren tvingades släppa mannen. Han kunde i detta läge inte föra talan mot honom då han ansåg sig sakna bevisning som skulle kunna leda fram till en fällande dom.

Nya skador

Några månader eller något år senare träffade jag henne åter. Hon hade nya skador. Ibland var skadorna obetydliga, ibland mer omfattande. Hon var vid dessa möten mer eller mindre uppjagad nervös och förtvivlad. På senare tid visade hon även vid undersökningarna tecken på att hon styrkt sig något med sprithaltiga drycker.

Min första kontakt med henne var en solig och varm sommarkväll många år tillbaka. Även då var hon rödgråten och hade brustna illusioner. Hennes sambo, den som hon skulle gifta sig med om någon månad, hade fullständigt förlorat behärsningen i en

Med samma bestämda avsikt som sista gången att nu skulle det verkligen vara nog

.....

Han hade pengarna, våningen och bilen

.....

dispyt och slagit henne med knytnävarna. Han hade siktat mot ansiktet och därför var hon svullen och blåaktigt missfärgad runt ögonen och på hakan. I munnen hade hon blodlevrar som kom från såren på insidan av läpparna just där tänderna skurit in då munnen träffats av den knutna näven.

Då var hon inte så bekymrad för skadorna utan mer för mannen, som satt i en av cellerna för att nyktra till. Hon var rädd att han skulle gå ifrån henne och lämna henne ensam med barnet hon vände med honom. Han hade pengarna, våningen och bilen. Hon hade inte så mycket själv. Bankboken var nu ganska mager efter alla uttagen för att klara betalningen av möblemanget. Det hon hade haft på bankboken var vad hon sparat under åren på sin magra lön som sekreterare.

Hon ville i alla fall inte leva ett helt liv tillsammans med en man, som inte kunde klara av diskussioner på annat sätt än med hjälp av sin råa styrka. Hon hoppades att det skulle bli en allvarlig varning för honom. Myndigheterna var ju inkopplade. Hon ville att de skulle ge honom en skarp tillrättavisning så att han aldrig mer skulle våga slå henne.

Mitt första möte var ganska sent en fredagskväll. På måndagseftermiddagen, då jag talade med kriminalinspektören som handlade utredningen, fick jag veta att hon varit på polisstationen under söndagen för att ta tillbaka allt hon tidigare sagt. På måndagen hävde åklagaren anhållningsbeslutet och fallet lades ned.

Den sista gången pratade hon mycket. Hon tyckte fortfarande om sin man trots allt vad hon fått utstå. Några månader efter vårt första möte hade hon fött en liten pojke och han gick nu i skolan. Efter barnets födelse hade förhållandet mellan henne och maken varit gott. Han hade varit omtänksam mot henne och mot sonen. Visserligen brusade han upp då och då men till en början lade han inte hand på henne. Då barnet blev större och kom in i trotsåldern och han inte fick sova på nätterna för gossen eller då något annat gick emot så märkte hon att han

hade svårt att inte avreagera sig på henne. Hon hade vid alla dessa dispyter dragit sig lite undan och försökt att inrätta sin tillvaro så att han inte skulle provoceras i onödan.

Det hela hade gått ganska bra under några år. Mannen hade slutat nästan helt med spriten. Han drack bara lite vin vid högtidligare tillfällen och under någon helg. Tog då och då en öl till maten. Han hade skämts och varit ångerfull då han kom hem från polisstationen i sina säckiga kläder. Då hade han bedyrat heligt och dyrt att han aldrig mer skulle förgå sig mot henne och bad henne sedan gråtande om ursäkt.

Några år senare fick de sitt andra barn. Det blev en flicka. Mannen hade önskat sig en son men tog snabbt tösen till sin kelgris.

Så började bekymren. Han tog åter till flaskan då arbetet gav honom bekymmer. Han kunde komma hem påstruken någon kväll i veckan. Alltid då han var påverkad av spriten var han lättretlig. Han tålde inte motsägelser, inte att barnen kinkade eller gjorde honom emot. När han sedan nyktrade till så var han oftast ångerfull.

Det fysiska våldet började åter komma in i bilden. Det hade startat med att han gripit om hennes överarmar och ruskat om henne. Sedan hade han slängt henne i en soffa så hårt att ett ben på soffan vek sig.

Hon hade varit rädd och känt smärta i armarna och ryggen efter denna händelse. Hon hade observerat blåmärken på armarna och gått med huvudvärk ett par dagar. Men allt hade gått över och hon hade inte gått vare sig till läkare, polis eller till andra myndigheter. Hon hade inte vetat vart hon skulle gå.

Hennes föräldrar bodde långt borta i ett litet samhälle där alla visste allt om alla. Pappan var hjärtsjuk och kunde inte oroas. För sin mor hade hon skisserat en harmonisk bild av sitt samliv. Modern hade uppfattat hennes make som idealmaken som var hjälpsam och uppmärksam, något som han alltid

.....

När han sedan nyktrade till var han oftast ångerfull

.....

Från föräldrarna kunde eller ville hon inte söka hjälp

hade varit då de besökte hennes föräldrar. Hennes far hade däremot ändå från den dagen då hon kom hem och visade upp sin fästman för första gången, varit misstänksam mot honom och funnit honom dubbelbottnad. Från föräldrarna kunde eller ville hon inte söka hjälp.

Ingen att prata med

Någon verkligt intim väninna hade hon inte. Hon hade ju dragit sig undan och inte skapat så mycket kontakter. Hon hade egentligen ingen att prata med.

Hon hade sedan då och då fått sina örfilar och omruskningar då något inträffade som inte passade hennes man. Varje gång hade hon försökt att skydda sig. Han var dock betydligt större och starkare och hon hade inte mycket att bjuda till motstånd. Bästa försvaret var att fly fältet. Många gånger hade hon efter ett uppträde tagit med sig barnen och hoppats att hans misshumör skulle vara borta då de återkom. Vid några tillfällen hade hon bott på hotell över en eller ett par nätter.

Huset där de bodde var något lyhört och hon märkte så småningom att grannarna började tissla och tassla. Men ingen hade pratat med henne eller frågat henne om orsaken till blåmärken som man observerat. En dag hade en socialinspektör helt oväntat kommit på besök. Socialinspektören hade sagt att de fått veta att barnen kanske inte hade det så bra. Det var därför han kom. Men hon hade försäkrat att barnen var deras allt och i det propera hemmet fanns inga spår som tydde på vanskötsel av barnen som var pigga och glada.

Socialinspektören hade frågat om svullnaden och missfärgningen runt vänster öga. Det var en olycka, hade hon svarat. Hon hade ramlat i en källartrapp och slagit sig. Det var då som hon fick märkena i ansiktet och på armarna.

Socialinspektören hade låtit sig nöja med den förklaringen. Han hade kommit på flera besök och så småningom hade han — det trodde hon — nog börjat misstänka att allt inte stod rätt till.

Efter en tid hade mannen tagit hårdare i henne i samband med de tätare bråken. Han hade slagit henne hårdare, gjort det oftare och alltid då han hade druckit sprit.

Första gången var det vara en örfil. Omedelbart efter det att han tilldelat henne örfilen blev han chockartat förtvivlad. Så kom det flera tillfällen. Slagen och greppen blev intensivare och flera och han stoppade inte förrän hon fått mottaga flera stötar och slag och vid några tillfällen hade polis tillkallats. Hon hade fått blånader på kroppen, på armar, på ben och i ansiktet. Många gånger hade hon drabbats av huvudvärk. Nerverna hade börjat komma i olag och hon fick svårt att sova på nätterna. Sprit tyckte hon inte om men hon hade märkt att lite vin eller ett glas likör kunde dämpa hennes rädsla och därför började hon att ta ett glas då och då. Just nu hade hon druckit en hel del.

Ett flertal läkarbesök

Hon hade tvingats söka läkare flera gånger. Vid några tillfällen berättade hon att hon utsatts för misshandel. Vid andra tillfällen hade hon sagt att hon råkat ut för en olyckshändelse. Då näsan var bruten var hennes förklaring att hon ramlat i en trappa. Samma var förklaringen då hon vid ett tillfälle hade brott på underkäken.

På olycksfallsavdelningen på sjukhuset hade läkarna alltid trott på hennes uppgifter. Då hon berättade att hon blivit misshandlad hade sjukhuspersonalen sett om hennes skador men aldrig diskuterat problemen runt omkring. Några vänliga sköterskor hade vid ett par tillfällen sagt att det enda hon kunde göra var att lämna mannen. Då hon klagat över sömnsvårigheter, nervositet och depression hade läkare alltid tjänstvilligt skrivit ut sömnmedel och något lugnande.

Men om hon skulle lämna mannen, vart skulle hon då ta vägen? Det hem hon nu hade var det hon skapat tillsammans med sin make som nu slog hen-

Lite vin kunde dämpa hennes rädsla och därför började hon ta ett glas då och då

ne då och då. Hon kände ingen som hon trodde kunde ge henne hjälp. Myndigheterna ville hon gärna undvika. Polisen hade visserligen alltid tagit hand om honom de gånger hon lämnat in anmälan. Polismännen hade alltid varit vänliga och förstående och försökt att hjälpa på bästa sätt. De hade startat en utredning. Jag och andra läkare hade granskat hennes kropp och sökt efter skador som redovisats i protokoll och sjukjournaler och som dokumenterats med fotografier. Men utredningen hade aldrig slutförts. Hon hade alltid några dagar efter anmälan tagit tillbaka den varefter utredningen lades ned.

Nu satt mannen ännu en gång i en kall polisarrest. Hon hade ramlat i vardagsrummet, hade han sagt till polisen vid ett inledande förhör. Han hade inte rört henne. Allt vad hon sade i den vägen var bara fria fantasier. Han mindes ju visserligen inte exakt vad som hade hänt för han hade ju druckit rätt mycket alkohol.

Lägenheten, hade polismännen sagt till mig, berättade sitt tysta språk om att det förekommit bråk. Prydnadssaker var neddragna. En del möbler välta. Mattor var hopdragna och det fanns litet färskt blod på golv och på några möbler.

– Nu har han gått för långt. Jag orkar inte längre. Jag måste helt ändra min situation. Han måste vara sjuk. Han slog mig och sparkade mig, lade händerna mot halsen så jag fick svårt att få luft. Han har aldrig varit så här tidigare.

Hennes ansikte var uppsvullet av gråt och hennes ögonvitor rödflammiga. Jag såg blåmärken runt ögonen och på kinderna. På halsen hade hon en del kilformade skrapskador som gick litet oregelbundet till bågformat. På armarna fanns blåaktiga missfärgningar och svullnader och på bröstkorgen en del blåmärkesförändringar. Hon klagade över smärta vid andningen och sjukhusläkarna hade funnit tecken på revbensbrott.

Skadorna som hon hade kunde inte förklaras av att hon ramlat i sitt vardagsrum så som mannen hade sagt till polisen.

– Jag tror att jag lyckades riva honom, sade hon avslutningsvis strax innan hon gick från undersökningsrummet. Hon såg tård ut. Verkade åldrad i förtid, gick med nedtyngda axlar lätt framåtböjd och

Vill du verkligen att din make skall in i fängelse, frågade hans advokat

något vinglande.

Då jag senare undersökte mannen fann jag i hans ansikte några små hudskador som kunde vara märken efter naglar. Till mig sade han att han inte mindes så mycket. Men slagit henne, det hade han inte gjort. Hon förtalade honom bara. Hon måste själv ha skadat sig eller också hade någon annan skadat henne.

Åklagaren stämde mannen inför domstol och yrkade ansvar på honom för grov misshandel. Enligt åklagarens gärningsbeskrivning hade han misshandlat henne ett flertal gånger i deras gemensamma bostad och därvid visat hänsynslöshet och råhet i sitt ständiga upprepande av misshandeln. Först hade han förnekat vad som lades honom till last. Sedan hade han gått med på att han vid något tillfälle övat lättare våld mot henne. Visserligen mindes han inte allt men han kom väl ihåg att hon mycket lätt fick blåmärken. Det räckte att han bara lätt tog i henne för att blåmärken skulle blomma upp. Så förfärligt kraftigt kunde våldet inte ha varit om han nu över huvudtaget övat något våld mot sin make.

I rättssalen

I rättssalen berättade kvinnan för domstolen vad hon tidigare berättat för mig. Hon satt där oskadad och uppvisade ett ansikte som skarpt kontrasterade till de bilder som redovisades av blåmärkesförändringar och skrapskador som noterats vid undersökningarna. Åklagaren korsförhörde henne ingående men kunde inte få henne att acceptera att hon skadat sig vid olyckshändelser.

– Vill du verkligen att din make skall in i fängelse? Tänk på vad du säger! Är det verkligen bara hans fel? sade mannens försvarsadvokat.

Hon behövde aldrig svara på frågan. Den var inte berättigad i det aktuella korsförhöret enligt rätten.

I sin slutplädering pekade åklagaren på att de skador som läkare konstaterat verifierade kvinnans berättelse men däremot ej kunde styrka upp mannens versioner. Han menade att bevisningen var

fullödlig och att gärningsmannen borde ådömas en sträng påföljd.

Advokaten å sin sida menade i sitt slutanförande att det ej hade bevisats under rättegången att kvinnan verkligen blivit misshandlad. Om det var så att rätten ansåg det styrkt att misshandel förekommit så kunde det knappast enligt hans förmenande ha rört sig om någon allvarlig form av misshandel utan snarare om lindrig sådan.

Domstolen fann bevisningen övertygande och utdömde en sträng påföljd.

Kvinnan lämnade sin make. Hon hade fått kontakt med några medsystrar som varit i ungefär hennes situation. De gav henne hjälp och råd att bryta

den onda cirkeln. De gav henne framför allt moraliskt stöd, hjälpte henne praktiskt och att ordna bostad för henne och för hennes barn och med deras hjälp återfick hon förtroende för sig själv. Hon fick ett arbete där hon blev mycket uppskattad och fick avancemangsmöjligheter.

Mannen tog sitt straff. Han försökte komma i kontakt med henne. Han hotade vid några tillfällen, försökte vid andra att ta sig in i hennes nya bostad. Hur han än bönade och bad eller hur han än hotade vägrade hon att ta förnyad kontakt med honom. Mannen blev så småningom mer och mer beroende av alkohol och hittades avliden några år senare efter en intensiv supperiod.

Vad är ett kvinnohus?

Kvinnohus- och kvinnojourverksamhet bedrivs av idéella föreningar, som består av kvinnor. De är partipolitiskt och religiöst obundna.

Föreningarnas målsättning är att stödja och hjälpa misshandlade, våldtagna eller på annat sätt hotade och förnedrade kvinnor. Föreningar finns eller är under uppbyggnad i åtskilliga kommuner. Medlemsantalet varierar mellan 50 och 200.

Kvinnojourer består av idéellt arbetande kvinnor. En telefonjour hålles öppen en till ett par gånger i veckan. Däremellan finns som regel en telefonsvarare. De jourhavande kvinnorna arbetar i allmänhet i par. Ofta tjänstgör ytterligare en kvinna som bakjour. Det är vanligt att ett 30-tal kvinnor, i åldrar från 25 upp till 75 år, deltar i jourverksamheten. För att få arbeta i en jour krävs en grundutbildning. Kvinnor i jourverksamhet får själva inte befinna sig i en krissituation.

Ett skyddat boende för den hjälpsökande kvinnan kan oftast erbjudas. Privatpersoner tar då i sina hem emot kvinnor och deras barn, om

inte särskilt kvinnohus finns i kommunen.

Kvinnohusen består av antingen ett eget hus eller en lägenhet, där kvinnor och deras barn erbjuds ett kollektivt boende.

Kvinnorna skall under vistelsen i kvinnohusen leva så nära en vardag som möjligt med arbete, studier, barn på daghem, matlagning, städning och tvätt.

De kvinnor som tagit emot en gäst på en jourkväll har kontaktansvar för "sin gäst". Detta ansvar innebär att man kanske följer sin gäst till polisen, sjukhuset, bostadsförmedlingen, kommande rättegång eller helt enkelt att man går på bio tillsammans. Att ge ett långtgående psykologiskt stöd är en viktig funktion.

Föreningarnas övriga verksamhet består av utåtriktad information och opinionsbildning. För detta ändamål använder man sig av tryckt material, arbetsplatsbesök, föredrag, särskilda utbildningsdagar eller utbildningsseminarier, debattaftnar, diskussionskvällar, teaterföreställningar, filmföreläsningar m.m.

Anita Amlén

Margaretha Herthelius